

Liikettä Venäjän Karjalassa

H a n n u I t k o n e n

Urheilun merkitys lisääntyi Neuvostoliitossa koko sen historian ajan. Jo ennen valtion vuonna 1922 tapahtunutta perustamista Lenin ja bolševikkivallankumoukselliset kiinnittivät huomiota ruumiilliseen kasvatuksen ja sen valtiollistamiseen. Vuonna 1918 säädettiin asetus sotataidon oppivelvollisuudesta, mikä merkitsi sotilastaitojen oppimisen organisointia valmennuksen näkökulmasta. (Buntsuk 1979, 11-12; Riordan 1977, 68-70.) Synnytetty niin sanottu Vsevobutš-järjestelmä sisälsi nuorisolle tarkoitettua kahden vuoden "vapaaehtoisena" ja lähes 600 tunnin mittaisen koulutusjakson. Marssiharjoitukset, sotataitolajit, pelit, voimistelu ja yleisurheilu olivat Vsevobutšin ydinainesta.

Urheilukasvatus tuli kiinteästi osaksi maanpuolustuksen ja tuotannon ruumiillisuuden tavoitteellisuutta. Neuvostokansalaisen ihannekäyttäytymisenä pidettiin kunnon ja suorituskyvyn vaalimista. Hyväkuntoinen neuvostoihminen hoiti tehtävänsä tehokkaasti niin tehtailla ja pelloilla kuin armeijan riveissä. Tarvittavaa kuntoa ja terveyttä katsottiin saatavan urheilukenttien harjoituksista ja kilpailuista.

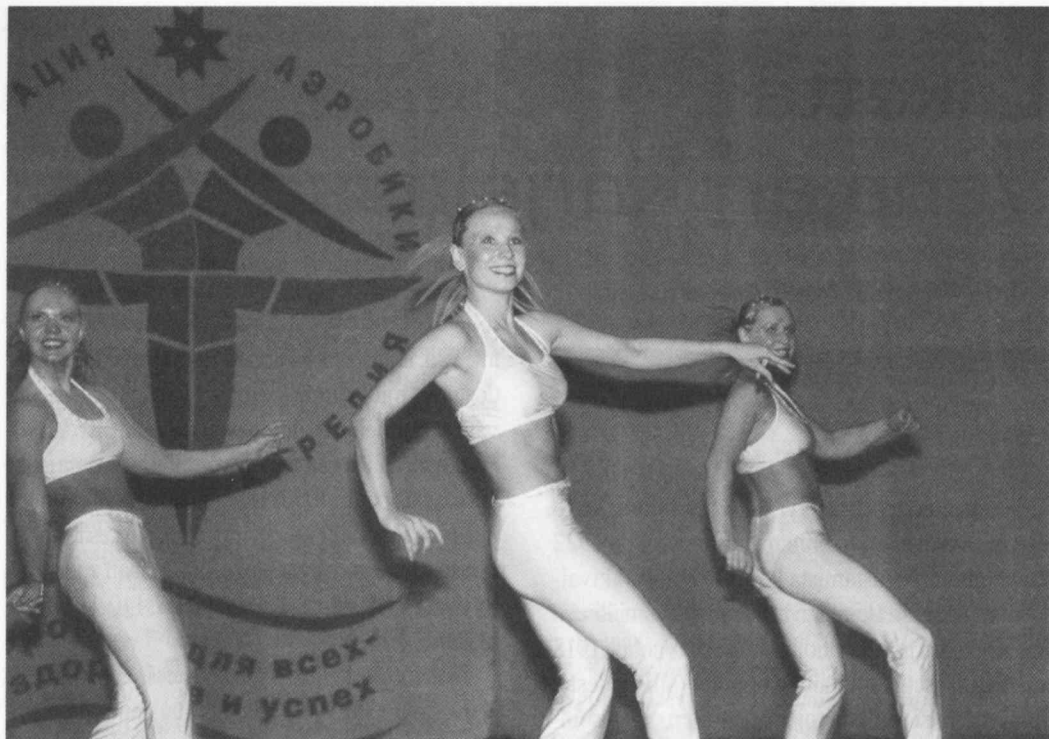
Neuvostoruumiillisuudessa astuttiin aimo harppaus kilpaurheilun suuntaan vuonna 1921. Tuolloin Moskovassa perustettiin Punainen urheiluinternationaali (PUI). Hallinnollisesti perustettu organisaatio oli aluksi pelkkä sotilasvalmennuksen alaosasto. (Nygrén 1968, 17.) Punaisen urheiluinternationaalien toimeenpanemissa spartakiadeissa yhdistyivät nuoren neuvostovaltion vallankumoussymboliikka ja nuorison halu mitellä kykyjään kilpaurheilun koi-

toksissa. Esimerkiksi vuoden 1928 spartakiadit muodostuivat mittavimmaksi toimeenpannuksi kansainväliseksi urheilutapahtumaksi. Paikalla oli 650 työläisurheilijaa 19 maasta. Neuvostoliiton omassa joukkueessa oli peräti 4000 osanottajaa. Samana vuonna pidetyissä porvarillisen olympialiikkeen kesäkiisoissa Amsterdamissa olivat paikalla 17 maan edustajat. (Nygrén 1968, 48-58; Riordan 1977, 110-111; Henttilä 1982, 215-217.)

Neuvostourheilun tason noustessa esitettiin, että neuvostourheilijat voisivat osallistua aiempaa laajemmin kansainväliseen kilpailutoimintaan. Vuonna 1952 neuvostoliittolaiset tekivät menestyksekkään esiinmarssin Helsingin olympialaisiin. Jo kyseisissä kiisoissa käynnistyi yhteiskuntajärjestelmien välinen kamppailu urheilukenttien paremmuudesta. Mitalivertailuineen ja arvokilpailuboikotteineen urheilusta tuli osa kylmän sodan toimeliaisuutta. Joka tapauksessa menestyneet urheilijat nostettiin Neuvostoliitossa kansalaisten esikuviksi ja järjestelmän mannekiineiksi.

Tutkimusavauksia

Neuvostoliiton aikaisen urheilukulttuurin yhteiskuntatieteellinen tutkimus on ollut toistaiseksi varsin niukkaa. Kansainvälisistä tutkijoista etenkin James Riordan, joka on julkaissut lukuisia neuvostourheilua käsitteleviä tutkimusraportteja ja -artikkeleita. Suomessa ilmestyi vuonna 1979 M. F. Buntsukin kirjoittama ja Kimmo Aaltosen toimittama teos Neuvostoliiton liikuntaorganisaatio. Teoksessa esiteltiin, miten Neuvostoliiton liikuntaorganisaatio oli muotoutunut ja millainen se oli 1970-luvun vuosina. Neuvostoliiton liikuntaelämää teki Suomessa tunnetuksi myös Klaus U. Suomela, joka 1940-luvun puolivä-

lissä käsitteli aihepiiriä kahdessa yleistajuisessa tekstissään (Suomela 1945; 1946).

Neuvosto-Karjalan urheiluun ja liikuntaan ei ole tähän mennessä tutkimuskatseita juurikaan suunnattu. Suomalaisia sosialismin rakentajia Neuvosto-Karjalassa tutkinut Tuula Koskinen (2002, 179-195) käsitteli tutkielmassaan urheilua osana fyysistä ja etenkin sotilaskasvatusta. Kirjoittaessaan Sortavalan vaiheista Aleksandr Izotov (2001, 91-96) nosti artikkelissaan esiin myös paikkakunnan urheilusäävutukset. Eino Kero (1983, 137-153) sivusi ohuesti myös liikuntaa selvittäessään, kuinka Pohjois-Amerikan suomalaiset rakensivat sosialismia Neuvosto-Karjalassa.

Neuvostoliiton ajan jäädessä historiaan tutkijat ovat kiinnostuneet Venäjän Karjalan liikuntakulttuurista. Jouko Kokkonen (1994, 16-19) julkaisi vuonna 1994 keskustelunavauksen "Ystävyyttä ja yhteistyötä, atleetit!" Julkaisussa valaistiin erityisesti 1990-luvun alkuvuosien urheilu- ja liikuntakulttuurin vaihtotoimintaa. Lähialuetarkastelussa oli mukana myös Karjalan tasavalta. Karjalan tasavallan liikunnan kysymyksiin paneudutaan myös Kalervo

Ilmasen (1998) toimittamassa kansainvälisen yhteistyöseminaarin raportissa "Näköaloja lasten, koululaisten ja opiskelevan nuorison liikuntakasvatukseen". Timo Metsä-Tokila analysoi väitöskirjassaan seitsemän muun maan ohessa myös Neuvostoliiton ja Venäjän urheiluvalmennuksen ja koulutuksen yhdistämistä, joten tutkimuksen voi osittain katsoa käsittelevän myös Venäjän Karjalaa (Metsä-Tokila 2001, 156-162; ks. myös 2000).

Venäjän Karjalan liikunnan ja urheilun perinteesen ja nykytilaan paneuduimme yhdessä Pentti Straniuksen kanssa toteuttamassamme hankkeessa. Tutkimuksen venäläisenä osapuolena oli Karjalan tasavallan Liikunnan, urheilun ja matkailun valtionkomitea. Vuonna 1999 käynnistynyt tutkimus valmistui julkaisun muotoon vuoden 2002 lopulla. Tutkimusaineisto kerättiin valtionkomitean piirien työntekijöille lähetetyillä kyselykaavakkeilla, haastattelemalla nykytoimijoita ja keräämällä lehtiaineistoa. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös petroskoilaisten opiskelijoiden omasta liikuntaharjoituksestaan laatimia kirjoitelmia. (Itkonen & Stranius 2002, 14-15.) Seuraavassa esitellään tutkimuksemme keskeisiä tulok-

sia sekä raportissa esitettyjä suosituksia.

Uutta ja vanhaa

Neuvostoliiton kadotessa maailmankartalta koittivat myös Venäjän Karjalan liikuntakulttuurissa kovat ajat. Entisenlainen rahoitusperusta mureni. Valtio, ammattiliitot ja armeija eivät suunnanneet enää entisessä määrin rahaa urheiluun, jonka seurauksena puolivaltiollinen seuratoiminta näivettyi pahan kerran. Myös palkattujen liikunnanohjaajien ja urheiluvallmentajien määrä romahti. Esimerkiksi Kostamuksessa toimi enimmillään 56 palkattua liikunta-alan ammattilaisita. Vuonna 2002 heitä oli töissä enää kolme henkeä. (Itkonen & Stranius 2002, 69.)

Liikunnan ja urheilun alueella monilta osin toimivaksi osoittautunut järjestelmä ei romuttunut täydellisesti. Liikunnan, urheilun ja matkailun valtionkomitean johdolla tasavaltaan valmisteltiin uusi liikuntalaki, joka oli lajissaan ensimmäinen koko Venäjän federaation alueella. Vuonna 1994 hyväksytyssä laissa määriteltiin, että vastuu liikunnasta ja urheilusta kuuluu sekä alueellisella että paikallisella tasolla julkiselle vallalle. Tarkoituksena on lain tavoitteiksi asetettiin muun muassa ihmisen kaikinpuolinen kehittyminen, terveen elämäntavan vakiinnuttaminen sekä olosuhteiden luominen kaikenlaisen urheilun ja liikunnan harjoittamiseen. (Ibid, 49.)

Liikunta- ja urheiluharrastuksen ohella lakiin on kirjattu kansanterveyden edistäminen sekä sairauksien ja rikollisuuden ehkäiseminen. Laissa korostetaan erityisesti lasten ja nuorten liikunnan, kuntoliikunnan ja erityisryhmien liikunnan merkitystä. (Karjalan tasavallan liikuntalaki 1994.) Karjalan tasavallassa hyväksytyssä liikuntalaissa painotetaan monia samoja asioita kuin suomalaisessa liikuntalainsäädännössä. Hyvällä syyllä voidaankin olettaa, että liikunta- ja urheiluihmisten yhteistyö on kantanut hedelmää tältäkin osin.

Karjalan tasavallan liikuntalaissa paikannetaan myös liikunnan ja urheilun organisaatioita. Julkisen liikuntahallinnon tehtäväksi asetetaan sellaisten yhteisöjen perustaminen, jotka keskittyvät järjestämään lasten ja nuorten urheilua ja liikuntaa, vammaisliikuntaa sekä kuntoilua ja retkeilyä. Työnantajien tu-

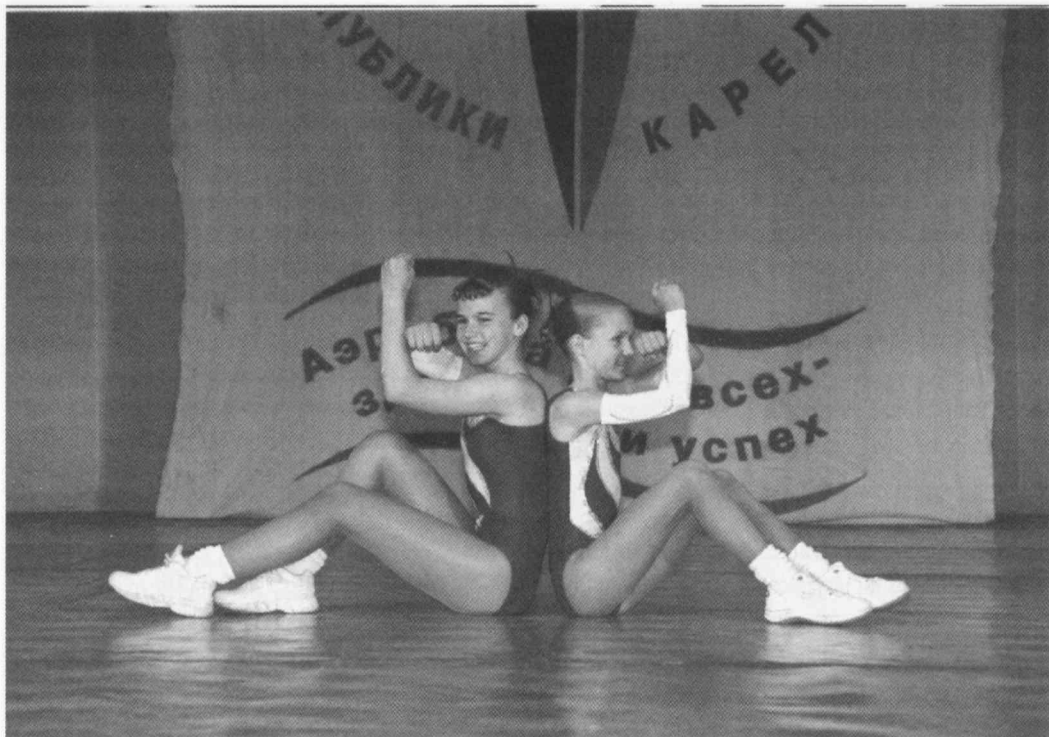
lusi luoda edellytyksiä työpaikkaliikunnalle. Terveitä elämäntapoja noudattavia työntekijöitä tulisi erikseen palkita. (Karjalan tasavallan liikuntalaki 1994.)

Neuvostoajoien liikuntakulttuurin urheilukoulut katsottiin uusissa olosuhteissa säilyttämisen arvoiseksi. Urheilukoulujen säilymiseen vaikutti suotuisasti hyväksyty liikuntalaki. Valtionkomiteassa työskentelevän Semjon Tarasovin mukaan vuoden 2002 alussa tasavallassa oli 33 lasten urheilukoulua, joista kymmenen toimi Petroskoissa. Urheilukoulujen lisäksi lasten ja nuorten liikuntakasvatusta toteutetaan nuorten monitoimitaloilla sekä erilaisissa kerhoissa. (Itkonen & Stranius 2002, 52.)

Nykyliikettä

Neuvostoajan päätyttyä Karjalan tasavallan liikuntaorganisaatio on pitänyt rakentaa uusiksi. Nykyinen paikallistason organisaatio koostuu yksittäisistä urheiluseuroista, urheiluklubien kollektiiveista, kaupunkien liikunta- ja urheilujärjestöistä, urheilujoukkueista, jaostoista ja vapaamuotoisista ryhmisistä. Esimerkiksi Karhumäen piirissä kilpailutoimintaan osaa ottavia järjestöjä ovat Zenitin lentopallojoukkue, Lokomotivin jalkapallojoukkue, Karhumäen piirin pöytätennisjoukkue, hiihdon ja pujottelun harrastajaryhmät sekä lasten urheilukoulu. Ainutlaatuisesti asiat on organisoitu Kontupohjassa, jossa teollisuuskombinaatin johto on suunnannut huikeita summia paikallisen urheilutoiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi paikkakunnan jäähalli, tasokkaat sisäliikuntahallit ja hiihtostadion on rakennettu kombinaatin johdon myöntämällä varoilla. (Ibid, 66-67.)

Venäjän Karjalassa on tultu tilanteeseen, jossa vapaaehtoistoimintojen käynnistyminen on liikuntakulttuurin kehittämisen kannalta välttämätöntä. Suuren luokan kysymykseksi nousee, löytyykö vapaaehtoisrienteiden toimeenpanemiseen tarvittavaa innostusta. Ensiaskeleita vapaaehtoistoimintojen suuntaan on jo otettu, ja muutamia toimivia esimerkkejä on olemassa. Petroskoissa naiset ovat perustaneet sauvakävelyklubi Tonusen. Naisten innostusta kuvaa se, että tarvittavat pukeutumistilat on jouduttu vuokraamaan omilla varoilla. Kontupohjassa on innostuttu avantouintiin. Ensimmäiset avoimet

uintikilpailut järjestettiin vuoden 2001 joulukuussa. Kisojen järjestelyistä vastasivat Kontupohjan urheilukomitea ja avantouimarien klubi Valkoinen Hylje. Vapaaehtoistyöllä hoidetaan Kostamuksessa paikallisen nyrkkeilyseuran asioita. Kampailuhansikkaatseuran toiminta on niin laajaa, että se osallistuu säännöllisesti kansainväliseen kilpailutoimintaan. (Ibid, 67; 69; 74.)

Suomessa on esitetty, kuinka niin sanottu nuorisokulttuurinen liikunta on noussut lasten ja nuorten urheilukulttuurin rinnalle. Onko Venäjän Karjalassa havaittavissa samanlainen ilmiö? Petroskoilaisten opiskelijoiden kirjoitelmat osoittavat, että myös nuorisoliikunnan virtaukset ovat ylittäneet valtakunnan rajoja. Varsin moni kirjoittaja kuvaa lapsuuden urheiluharrastuksen muuttuneen liikunnaksi, jossa ei ole minkäänlaisia kilpaurheilullisia tavoitteita. Esimerkiksi tyttöjen muotiharrastuksen, aerobicin, suosio selittyy oman kunnan ja terveyden vaalimisella. Vaikka urheilun peruslajit, kuten lentopallo, koripallo ja hiihto, ovat nuorison harrastamia lajeja, ovat myös uudet liikuntamuodot lisänneet suosiotaan. Uusia liikuntaharrasteita edustavat rullaluistelu, skeittaus, seinäkiipeily ja lumilautailu. (Ibid, 70-71.)

Tulevaisuuden haasteet

Tutkimuksellamme oli jo lähtökohtaisesti myös soveltava luonne. Yhdessä venäläisen toimijaosapuolen kanssa asetimme tavoitteeksi, että tutkimus voisi tuottaa Venäjän Karjalan liikuntakulttuurin kehittämisessä tarvittavaa tietoa. Tutkimusraportissamme päädyimme viiteen tulevia toimia koskevaan suositukseen. (Ibid, 85-87.)

Ensinnäkin orastavaa vapaaehtoistyötä tulisi tukea kaikin käytettävissä olevin keinoin. Etenkin tulisi kyetä lisäämään urheilun ja liikunnan parissa toimivien tietoja ja taitoja. Järjestötoiminnan vähäinen kokemus haittaa etenkin vapaaehtoistojen laadusta hoitamista.

Toiseksi Karjalan tasavallassa tulisi käynnistää liikunnan, urheilun ja matkailun kehittämistä tukevaa koulutus- ja kehittämistoimintaa. Toimintojen suunnittelussa tulisi tukeutua siihen tietoon, jota valtionkomitealle on kertynyt. Etenkin 1990-luvun murrosvuosista saatu oppi olisi kyettävä hyödyntämään. Koulutuksen tuottama sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman lisääminen on välttämätöntä etenkin

kansalaistoimintojen menestyksekkään hoitamisen kannalta.

Kolmanneksi tasavallan alueella tulisi käynnistää erilaisia liikunnan kehittämisprojekteja. Kansanterveydellisten kysymysten noustessa yhä enemmän esiin olisi myös kansainvälisten rahoittajien ymmärrettävä liikunnan ja urheilun merkitys väestön hyvinvoinnin lisääjänä. Liikunnan tulisi saada vakiintunut asema osana kansainvälistä lähialueyhteistyötä.

Neljänneksi kansainvälistä, jo yli kymmenen vuotta jatkunutta kansainvälistä yhteistyötä tulisi jatkaa. Venäläisten ja suomalaisten alan ammattilaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden seminaarikäytännöt tulisi säännöllistää, sillä osapuolet voivat oppia paljon toiseltaan.

Viidenneksi liikuntakulttuurin tutkimista tulisi jatkaa. Esimerkiksi Petroskoin Pedagogisen yliopis-

ton liikuntakulttuurin tiedekunnan ja suomalaisten tutkimusyksikköjen välinen yhteinen tutkimustoiminta hyödyttäisi kaikkia osapuolia monin tavoin.

Venäjän Karjalan liikunnan ja urheilun yhteiskuntatutkimus ottaa vasta ensiaskeleitaan. Olisi koko lailla hyödyllistä, mikäli parhailaan meneillään olevaa liikuntakulttuurin murrosta tutkittaisiin. On ole-massa merkkejä siitä, kuinka liikunta on saamassa aivan uudenlaista tehtävää kansanterveyden edistäjänä ja uudenaikaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin soisialistajana. Samanaikaisesti näyttää olevan halua myös kilpa- ja huippu-urheilun elvyttämiseen. Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistoimintojen laajeneminen ja kansalaisyhteiskunnan muotoutuminen palvelevat niin kunto- ja terveysliikuntaa kuin kilpaurheiluakin.

Lähteet

- Buntsuk, M.F. (1979), *Neuvostoliiton liikuntaorganisaatio*. Somero: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 71.
- Hentilä, Seppo (1982), *Suomen työläisurheilun historia I*. Hämeenlinna: Karisto.
- Ilmanen, Kalervo (toim.) (1998), *Kansainvälinen liikuntaseminaari. Näköaloja lasten, koululaisten ja opiskelvan nuorison liikuntakasvatukseen. Petroskoi 20.-23.3.1997*. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Itkonen, Hannu & Stranius, Pentti (2002), *Liikettä Venäjän Karjalassa. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Joensuu: Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 137.
- Izotov, Aleksandr (2001), *Terra incognita: suljettu kaupunki ja sen asukkaat*. – Hakamies, P., Liikanen, I. & Simola, H. (toim.) *Sortavala – rajakaupunki*. Joensuu: Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 132, 91-110.
- Karjalan tasavallan liikuntalaki 1994.
- Kero, Reino (1983), *Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa*. Joensuu: Suomen Historiallinen Seura.
- Kokkonen, Jouko (1994), *Ystävyyttä ja yhteistyötä, atleetit! – Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi IV*. Tampere.
- Koskinen, Tuula (2002), *Sisulla ja sydämellä. Suomalaiset sosialismin rakentajat Neuvosto-Karjalassa 1920-1935*. Joensuun yliopisto. Historian laitos. Suomen historian lisensiaatintut-
- kielma. Joensuu.
- Metsä-Tokila, Timo (2000), *Tiellä olympialaisiin. Huipulle tähtäävän urheilun ja koulutuksen yhdistäminen Neuvostoliitossa ja Venäjällä*. — *Idäntutkimus* 3-4/2000, 71-79.
- Metsä-Tokila, Timo (2001), *Koulussa ja kentällä. Vertaileva tutkimus huipulle tähtäävän urheilun ja koulutuksen yhdistämisestä*. Turku: Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 55.
- Nygrén, Helge (1968), *Punainen olympia. TUL kansainvälisen työläisurheilun vaiheissa 1920-30-luvulla*. Helsinki: Tammi.
- Riordan, James (1977), *Sport in Soviet Society*. Cambridge University Press.
- Riordan, James (1980), *Soviet Sport*. Oxford: Basil Blackwell.
- Riordan, James (1986), *Elite Sport Policy in East and West*. – Allison, L. (ed.) *The Politics of Sport*. Manchester: Manchester University Press, 66-89.
- Riordan, James (1991), *Sport, Politics and Communism*. Manchester: Manchester University Press.
- Riordan, James (1993), *Sport in Capitalist and Socialist Countries: A Western Perspective*. — Dunning, E.G., Maquire, J.A. & Pearton, R.E. (eds.) *The Sports Process. A Comparative and Development Approach*. Champaign.
- Suomela, Klaus U. (1945), *Neuvostoliitto – urheilun suurvalta*. Helsinki: Suomi-Neuvostoliitoseura.
- Suomela, Klaus U. (1946), *Lensimme uuteen maailmaan. Nähtyä ja koettua Neuvostoliitosta*. Lah-ti: Kansankirja.